

Research Paper

Investigating the Effect of Social Capital on the Quality of Life of the Studied Rural Households: Kavir District, Khalil Abad County, Razavi Khorasan Province

S.A.M. Alavizadeh¹, A. Izadi², H. Hajinejad³

Received: 1 May, 2021

Accepted: 21 December, 2021

Abstract

Today, rural social capital is one of the components of the wealth of nations, which can play a prominent role as an effective factor in the increase and efficiency of other forms of capital (human, economic, physical). Meanwhile, villages are a suitable platform for the formation of this type of capital, because this type of capital has been able to overshadow the quality of life of rural households. The purpose of this study is to investigate the effect of social capital on the quality of life of rural households. This research is applicable in terms of purpose and descriptive-correlation in terms of method. Data collection was done in two ways, documents and field (questionnaire). The statistical population of the research includes the heads of households in the villages of Dehistan Kavir located in Khalil Abad city of Khorasan Razavi province, based on the Cochran formula, the sample size of 319 households was calculated and distributed randomly. Shannon, Copras, SAR model and stepwise regression were used for data analysis. In this research, using the Shannon technique, the trust index got the highest score (0.8226) and the local network index got the lowest score (0.6633). The results of the regression analysis showed that among the four components of social capital, the trust component has the greatest effect on improving the quality of rural households, according to the beta values.

Keywords: Quality of Life, Social Capital, Rural Households, Kavir District, Khalil Abad County, Razavi Khorasan.

1. Corresponding Author and Associate Professor of the Department of Geography and Rural Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran.

2. PhD Student of Geography and Rural Planning, University of Sistan and Baluchistan, Zahedan, Iran

3. Assistant Professor, Department of Mathematics, Payam Noor University, Tehran, Iran.

DOI: 10.30490/RVT.2022.354392.1351

روستا و توسعه

سال ۲۵، شماره ۱۰۰، زمستان ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی مورد مطالعه: دهستان کویر شهرستان خلیل آباد، استان خراسان رضوی

سید امیرمحمد علوی زاده^۱، علی ایزدی^۲، هانیه حاجی نژاد^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۲/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۳۰

چکیده

امروزه سرمایه اجتماعی روستایی یکی از اجزای ثروت ملت‌ها است که می‌تواند به عنوان یک عامل مؤثر در افزایش و کارایی سایر اشکال سرمایه (انسانی، اقتصادی، کالبدی) نقش برجسته‌ای را ایفا نماید. در این میان، روستاها بستری مناسب برای شکل‌گیری این نوع از سرمایه است، چراکه این نوع از سرمایه توانسته است کیفیت زندگی خانوارهای روستایی را تحت‌الشعاع قرار دهد. هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی است. این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی - همبستگی است. جمع‌آوری داده‌ها به دو صورت اسنادی و میدانی (پرسش‌نامه) انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل سرپرستان خانوار در روستاهای دهستان کویر واقع در شهرستان خلیل‌آباد از توابع استان خراسان رضوی هست که بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه ۳۱۹ خانوار محاسبه و به صورت تصادفی ساده توزیع شد. برای تحلیل داده‌ها از تکنیک شانون، کوپراس، مدل سار و رگرسیون گام‌به‌گام استفاده شد. در این پژوهش، شاخص اعتماد با استفاده از تکنیک شانون، بیشترین امتیاز (۰/۸۲۲۶) و شاخص

۱. نویسنده مسئول و دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (alavipnu@pnu.ac.ir).

۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

۳. استادیار گروه ریاضی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

شبهه محلی، کمترین امتیاز (۰/۶۶۳۳) را به خود اختصاص داد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد از بین چهار مؤلفه سرمایه اجتماعی، مؤلفه اعتماد با توجه به مقادیر بتا، بیشترین اثر را بر بهبود کیفیت خانوارهای روستایی دارد.

کلیدواژه‌ها: کیفیت زندگی، سرمایه اجتماعی، خانوارهای روستایی، دهستان کویر، شهرستان خلیل‌آباد، خراسان رضوی.

مقدمه

داشتن کیفیت زندگی مطلوب، همواره آرزوی بشر بوده است. در ابتدا این آرزو به بهبود وضعیت ظاهری افراد از قبیل میزان درآمد، تحصیلات و مسکن محدود بود ولی اکنون به طیف‌های وسیعی توجه می‌شود (Mokhtari and Nazari, 2010; Barghi et al., 2017). در بحث‌های مربوط به کیفیت زندگی، تنها زیستن مهم نیست، بلکه کیفیت آن دارای اهمیت است (Cramer et al., 2004) و نگرانی از کیفیت زندگی، یکی از مشخصه‌های جامعه معاصر است (Pacione, 2003). (Shamai et al., 2017; Pourahmad and Zarie, 2015). ارزیابی کیفیت زندگی در مناطق روستایی یک فعالیت و تلاش بسیار پیچیده و دشوار است. برخی از دلایل اصلی این پیچیدگی به طور مستقیم ناشی از پیچیدگی ذاتی معیارهایی است که باید در چنین ارزشیابی در نظر گرفته شود و همچنین ناشی از ذاتی بودن موضوع مورد مطالعه است (Faria et al., 2018). در واقع کیفیت زندگی یک ساختار چندبعدی و پیچیده است که نیازمند رویکردهای متعدد از دیدگاه‌های نظری مختلف است (El Din et al., 2013). کیفیت زندگی از دهه ۱۹۶۰ به یکی از موضوعات مورد علاقه علوم اجتماعی تبدیل شد، چراکه در این دهه مشخص شد که رشد و توسعه اقتصادی لزوماً به بهبود زندگی مردم یک کشور منجر نمی‌شود (Naghdi Das, 2008; Esmaeilzadeh et al., 2016). (Babaie, 2015; Rastegar et al., 2017). مطالعات علمی نشان دادند که رابطه بین پیشرفت اقتصادی و کیفیت زندگی رابطه خطی نیست، این دو در نقطه‌ای همسو حرکت می‌کنند و آن نقطه‌ای است که حداقل شرایط مطلوب مادی برای زیست انسان‌ها فراهم شده است، ولی از این نقطه به بعد دیگر نمی‌توان انتظار داشت که تأمین نیازهای اقتصادی به بهبود کیفیت زندگی کمک کند، چراکه انسان موجودی دارای تفکر خاص است و امروزه شرایط مادی مناسب تبیین‌کننده بسیاری از رفتارهای انسان نیست و به چیزی فراتر از آن فکر می‌کند (Burnette et al., 2021). در این راستا، انسان برای دستیابی به زندگی با کیفیت‌تر، در محیط اطراف خود دست به ایجاد تغییراتی زده است (Polukhina et al.,)

2021). در این میان، بدون تردید می‌توان گفت از جمله دلایل کاهش این تغییرات در ایران، عدم توجه به مفهوم سرمایه اجتماعی در بحث کیفیت زندگی است. ورود تکنولوژی به روستاها باعث تغییرات اساسی در الگوی زندگی ساکنان آن شده است (Giddens, 2003). با توجه به بروز چالش‌های نوین از جمله تغییر ساختار خانواده، عدم پایایی پیوندهای اجتماعی، تغییر گسترده در روابط نزدیک، از بین رفتن پیوندهای نسلی، می‌توان دوره حاضر را دوره گسست ارتباطات پیونددهنده نامید. امروزه مشکل اصلی روستاها البته با توجه به مدرنیته شدن و نفوذ تکنولوژی در روستاها، نوعی ناخوشایندی و احتیاط در برقراری روابط اجتماعی میان افراد است؛ روابطی که شکل و گونه آن تغییر کرده است (Bellwood-Howard et al., 2021). در این حالت افراد قادر به تشخیص تفاوت‌ها نبوده، اهمیت زندگی از میان رفته و امور فعالیت‌ها یکنواخت شده و کیفیت زندگی کاهش می‌یابد. به موازات، روابط چهره به چهره کارکرد خود را از دست داده و جای خود را به روابط دیگر می‌دهند. نتیجه چنین شرایطی ناپایداری روابط و کاهش اعتماد اجتماعی است (Abolhasan Tanhaei and Hazrati, 2009). در این مواقع هست که بحث سرمایه اجتماعی مطرح می‌شود. در این راستا، سرمایه اجتماعی روستایی، عامل کلیدی و پیش‌شرط ضروری برای دستیابی به توسعه روستایی است و تأکید اصلی آن بر تقویت ابعاد نرم‌افزاری و انگیزشی توسعه روستایی است (Einali et al., 2013). در واقع از مؤلفه مهم اجتماعی توسعه محلی می‌توان سرمایه اجتماعی را نام برد که در کنار دو عامل سرمایه مالی و انسانی، رکن سوم دستیابی به توسعه را تشکیل می‌دهد و خمیرمایه اصلی توسعه است (Ghorbani et al., 2015). در این میان وقتی توسعه روستایی در ابعاد مختلف رخ دهد، کیفیت زندگی هم در ابعاد زیست‌محیطی، اقتصادی و غیره رخ داده است (Cuadrado-Ballesteros et al., 2012). نظریات گوناگونی وجود دارد که سرمایه اجتماعی در دهه‌های اخیر به‌عنوان حلقه گمشده توسعه در نظر گرفته شده و توسعه نیز به شدت به سطح رضایت و کیفیت زندگی افراد در ارتباط است (Ahmadi et al., 2013).

دهستان کویر در شهرستان خلیل‌آباد، یکی از مناطق مستعد در زمینه بحث سرمایه‌های اجتماعی است که نتوانسته در این زمینه در سطح شهرستان موفق عمل کند و توسعه روستایی را در نقاط روستایی برای آن دهستان به ارمغان بیاورد (Rural Development Reports, 2016). با توجه به ضرورت و اهمیت موضوع، تحقیق حاضر با هدف شناخت و بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی دهستان کویر و ارائه راهکارهای مناسب صورت گرفته است. در این راستا، تحقیق حاضر در جهت پاسخ‌گویی به سؤالات زیر طراحی شده است:

- ۱- روستاهای دهستان کویر به لحاظ شاخص‌های سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در چه وضعیتی قرار دارند؟
- ۲- بین سرمایه‌های اجتماعی و کیفیت زندگی چه رابطه‌ای وجود دارد؟

مبانی نظری

اصطلاح سرمایه در اندیشه اقتصادی، اصولاً به معنای مجموع پول گردآوری شده‌ای است که به امید کسب سود در آینده می‌تواند مورد سرمایه‌گذاری قرار گیرد (Fiyld, 2003) و اغلب دارایی‌های یک فرد را توصیف می‌کند که می‌توان با استفاده از آن‌ها یا با سرمایه‌گذاری آن‌ها دارایی‌هایی دیگری در آینده به دست آورد (Giddens, 2003). سرمایه در قرن بیستم در زمره بنیادی‌ترین دغدغه‌های بسیاری از کشورهای جهان است (Naderi Bani et al., 2019) که اساساً به صورت سرمایه اقتصادی (دارایی مالی و مادی)، سرمایه فرهنگی (کالا، مهارت، عناوین نمادین کمیاب)، سرمایه نمادین (صفات اخلاقی که به افراد خاصی داده می‌شود) و در نهایت سرمایه اجتماعی (منابعی که به صرف عضویت در گروه به فرد تعلق می‌گیرد) تقسیم‌بندی می‌شود. سرمایه اجتماعی واژه‌ای است که در سال‌های اخیر وارد حوزه علوم اجتماعی و اقتصادی شده و دریچه‌ای تازه را در تحلیل و علت‌یابی مسائل اجتماعی و اقتصادی گشوده است (Darvishi et al., 2020). به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی، میراث تاریخی است که از طریق تشویق افراد به «همکاری» و «مشارکت» در تعاملات اجتماعی، قادر است به حل میزان بیشتری از معضلات موجود در آن اجتماع، فائق آید و حرکت به سوی رشد و توسعه شتابان اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و غیره را امکان‌پذیر سازد (Mousavi Mirkalaei, 2020). در این میان، مفهوم‌پردازی سرمایه اجتماعی مرهون تلاش سه تن از اندیشمندان اجتماعی یعنی پیربو ردیو^۱، جیمز کلمن^۲ و رابرت پاتنام^۳ است که هر کدام به صورت خاصی آن را تعریف کرده و آثار این سه تن تأثیر مهمی در گسترش نظری سرمایه اجتماعی داشته و این مفهوم را در مرکز توجه دانشمندان رشته‌های مختلف قرار داده است. پیر بوردیو، نخستین تحلیل منظم اخیر را درباره سرمایه اجتماعی ارائه کرده است. از دیدگاه او، سرمایه اجتماعی جمع منابع واقعی یا بالقوه‌ای است که حاصل شبکه‌ای بادوام از روابط کمابیش نهادینه شده آشنایی و شناخت متقابل و یا به بیان دیگر، عضویت در یک گروه است. شبکه‌ای که هریک از اعضای خود را

1. Pierbo Radio
2. James Coleman
3. Robert Putnam

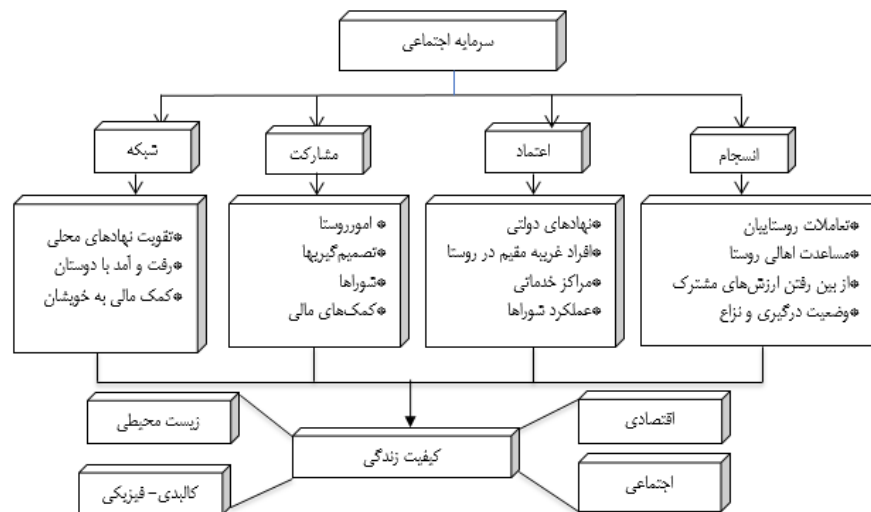
از پشتیبانی سرمایه جمعی برخوردار می‌کند و آنان را مستحق اعتبار می‌سازد (Coleman et al., 2005). بورديو استدلال می‌کند که فهم جهان اجتماعی بدون دانستن نقش تمام اشکال سرمایه و نه تنها شکل اقتصادی آن امکان‌پذیر نیست (Bourdieu and Passeron, 1997). او جایگاه فرد یا گروه و نهاد را در فضای اجتماعی وابسته به میزان برخورداری از چهار شکل سرمایه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نهادین می‌داند. جیمز کلمن در مطالعات خود نشان داد که بر خلاف باور بورديو، سرمایه اجتماعی محدود به انسان‌های قدرتمند نیست؛ بلکه می‌تواند مزایای زیادی برای اجتماعات فقیر و حاشیه‌ای داشته باشد. از این نظر، سرمایه اجتماعی روستایی منبعی است که در بردارنده انتظار عمل متقابل است و از سطح افراد فراتر می‌رود و شبکه گسترده‌ای را که روان آن‌ها تحت حاکمیت بالایی از اعتماد و ارزش مشترک قرار دارد را در برمی‌گیرد. کلمن سعی داشت که مفاد سرمایه اجتماعی روستایی را در چارچوب انتخاب عقلانی قرار دهد. نظریه انتخاب عقلانی در این دیدگاه با اعتقاد کلاسیک مشترک است که رفتارهای افراد ناشی از تلاش برای کسب علایق فردی است و بنابراین به کشش متقابل به‌عنوان نوعی مبادله نگاه می‌شود (MotafakerAzad et al., 2000). Misztal, 2000). برای کلمن سرمایه اجتماعی راه‌حلی برای این موضوع بوده است که چرا افراد حتی هنگامی که منافع آن‌ها با رقابت بهتر تأمین می‌شود، با هم همکاری می‌کنند (Heinze, 2000). MotafakerAzad et al., 2016 and Strünck, 2000).

به باور رابرت پانتام، سرمایه اجتماعی به ارتباطات بین افراد، شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای انتظار عمل متقابل و قابل اعتماد بودن اشاره دارد که از آن‌ها ناشی می‌شود (Fiyld, 2003). از نظر پانتام، سرمایه اجتماعی به مجموعه‌ای از ارتباطات افقی و وجوه گوناگون سازمان‌های اجتماعی نظیر اعتماد، هنجار و شبکه‌ها اطلاق می‌شود که با ایجاد و تسهیل امکانات هماهنگ، منافع متقابل، کارایی جامعه و در نتیجه، کیفیت زندگی را افزایش می‌دهد (Putnam, 1993). او در سال ۱۹۶۶ منظور خود از سرمایه اجتماعی را جلوه‌هایی از حیات اجتماعی دانست. در این راستا، بر اساس اندیشه‌های رابرت پانتام (تأکید بر ارتباطات افقی) و فوکویاما (تأکید بر ارتباطات عمودی) می‌توان سه نوع سرمایه اجتماعی را تشخیص داد: ۱- اعتماد اجتماعی، یکی از مفاهیم مفید در تبیین مفهوم سرمایه اجتماعی، شبکه اعتماد است. اعتماد در متن کنش‌های انسان نمود پیدا می‌کند (Afshani and Kebriaei, 2020)؛ به‌خصوص در آن دسته از کنش‌ها که جهت‌گیری معطوف به آینده دارند. فوکویاما^۱ معتقد است که قبل از ورود به هر سیستم اجتماعی و یا حتی سیستم تجاری، باید اطلاعات

کافی درباره شبکه اعتماد در آن سیستم و ویژگی‌های آن به دست آورد. زیرا اعتماد را اساس هرگونه مبادلات اقتصادی و اجتماعی در نظر می‌گیرد. وی از اعتماد به مثابه شاخصی برای بیان سرمایه اجتماعی در معنای ارزش‌های جمعی شبکه‌های اجتماعی و اخلاق فرهنگی استفاده می‌کند که بنیاد رشد و ثبات اقتصادی را تشکیل می‌دهد. ۲- انسجام اجتماعی، به نیروی پیوندهای فرد با جامعه یا به پایداری روابط اجتماعی درون مردم اشاره دارد که می‌تواند خودخواهانه یا دیگرخواهانه باشد (Moradi and Hezarjaribi, 2019). در واقع انسجام اجتماعی در یک حوزه تعامل معین شکل و معنا پیدا می‌کند. از نظر دورکیم^۱ عاطفه جمعی عمیق در بیشتر موارد طی مناسک جمعی به وجود می‌آید و بدین نحو موجبات افزایش و تحکیم انسجام اجتماعی را فراهم می‌آورد (Bahrami, 2018). ۳- مشارکت اجتماعی، پایداری، ثبات و تداوم زندگی بشر در گرو مشارکت و همکاری آن‌ها به‌منظور دستیابی به زندگی مرفه‌تر و مطلوب‌تر است. این در حالی است که بسیاری از جامعه‌شناسان نیز بر این باورند که جامعه‌پذیری تنها از طریق مشارکت و کنش متقابل صورت می‌گیرد. بنابراین بدون در نظر گرفتن ماهیت مشارکت اجتماعی و بعد اجتماعی انسان، درک ناقصی از او و توانایی‌های او می‌توان داشت (Dorostkar et al., 2019). به عبارتی مشارکت اجتماعی بر آن دسته از فعالیت‌های آزادی دلاله دارد که از طریق آن‌ها اعضای یک جامعه در امور محله، شهر و روستا شرکت کرده و به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در شکل دادن حیات اجتماعی مشارکت دارند. مشارکت اجتماعی را می‌توان فرایند سازمان‌یافته‌ای دانست که از سوی افراد به‌صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن هدف‌های معین و مشخص به‌منظور سهیم شدن در منابع قدرت انجام می‌گیرد (Mousavi et al., 2019). در این میان، سرمایه اجتماعی می‌تواند زندگی با کیفیت را به همراه داشته باشد.

موضوع کیفیت زندگی از آغاز دهه ۱۹۹۰ به بعد در ادبیات نظری و مطبوعاتی توسعه اهمیت ویژه‌ای یافته است و مبنای تمایز و دسته‌بندی‌های نوین کشورها در سال‌های اخیر شده است (Ahmadvand et al., 2012). کیفیت زندگی مفهومی است که وضعیت زندگی بشر را تعریف می‌کند (Naeimi et al., 2018) و در بحث‌های مربوط به کیفیت زندگی، تنها زیستن مهم نیست بلکه کیفیت دارای اهمیت است (Ahmadpour et al., 2020). مفهوم کیفیت زندگی و دخالت دادن شاخص‌های اجتماعی و کیفی در اهداف توسعه و عمران شهری و منطقه‌ای یکی از رویکردهای نوین در زمینه اصلاح و گسترش توسعه است. به کارگیری مفهوم کیفیت زندگی در واقع کنشی علیه توسعه یک‌بعدی اقتصادی در سطح ملی و توسعه صرفاً کالبدی در مقیاس شهری و تلاشی برای دستیابی به

معیارهای جامع‌تر و چندبعدی در عرصه برنامه‌ریزی است (Ghanbari et al., 2013). از این رو مفهوم کیفیت زندگی فراتر از شرایط زندگی است که تمرکز خود را روی منابع مادی افراد قرار داده است. در این میان، کیفیت زندگی سه ویژگی را دارا است: ۱- کیفیت زندگی بر اساس وضعیت زندگی افراد مشخص می‌شود. ۲- کیفیت زندگی یک مفهوم چندبعدی است. ۳- کیفیت زندگی علاوه بر شاخص‌های عینی با شاخص‌های ذهنی نیز سنجیده می‌شود (Ghiasvand, 2009). در این راستا، در فرایند ارتقاء کیفیت زندگی متغیرهای اجتماعی به‌خصوص سرمایه اجتماعی نقش کلیدی ایفا می‌کند، چراکه هیچ توسعه‌ای بدون مشارکت مردم، رضایتمندی و اعتماد اجتماعی شکل نمی‌گیرد. به‌هرحال، با توجه به تأثیرات سرمایه اجتماعی در خانوارهای روستایی به‌نظر می‌رسد که این پدیده می‌تواند کیفیت زندگی را در این نقاط به حداکثر برساند و بر این اساس، توجه کردن به سرمایه اجتماعی در سال‌های اخیر چه در شهرها و چه در روستاها می‌تواند منجر به پیامدهایی در سطح روستاهای کشور شود (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

با مروری بر پیشینه تحقیق مشخص می‌شود که تاکنون تحقیقات مختلفی پیرامون تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی کشورمان انجام شده است که در ادامه به برخی از موارد مرتبط با این تحقیق اشاره می‌شود:

جدول ۱. خلاصه پژوهش‌های صورت گرفته در راستای تحقیق مورد مطالعه

عنوان	نویسندگان	خلاصه نتایج
ارزیابی اثرات سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی با تأکید بر کیفیت زندگی (مطالعه موردی: دهستان مشهد، میقان شهرستان اراک)	Farahani et al., (2012)	نتایج تحقیق نشان داد که بین افزایش سرمایه اجتماعی و افزایش کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه رابطه کاملاً معناداری وجود دارد و از میان مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی بیشترین تأثیر را بر سطح کیفیت زندگی خانوارهای روستایی داشته است
سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در دانش‌آموزان نوجوان در برزیل	Cristina Viana Campos et al., (2013)	نتایج تحلیلی رگرسیون، متغیرهای تعداد اعضای خانوار، اراضی تحت مالکیت و رفاه اجتماعی بیش از ۴۵/۷ درصد از تغییرات واریانس در کیفیت زندگی را تبیین می‌کند
سرمایه اجتماعی وضعیت اقتصادی - اجتماعی و کیفیت زندگی مرتبط با سلامتی در میان کهنسالان در بوگوتا کلمبیا	Lucumí et al., (2014)	نتایج نشان داد که شاخص سرمایه اجتماعی به صورت مستقیم و مثبت با ابعاد فیزیکی و روانی کیفیت زندگی مرتبط با سلامتی بوده است
بررسی سرمایه اجتماعی، مشارکت اعضا و تعاون	Ling, et, al (2015)	رابطه مثبت بین ابعاد سرمایه اجتماعی و مشارکت اعضا در نشست‌های آموزشی و مجامع عمومی برقرار است
تبیین الگوی فضایی سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستاهای خراسان شمالی)	Aftkari et al (2015)	نتایج نشان داد سرمایه اجتماعی با توسعه‌یافتگی روستاهای مورد مطالعه یک رابطه معنادار دارد
ارزیابی کیفی وضعیت سرمایه اجتماعی	Malkhosyni et al., (2016)	نتایج نشان داد که احساس امنیت و اعتماد، ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، مشارکت اجتماعی، عمل‌گرایی اجتماعی، همکاری، ارزش زندگی، مشارکت مدنی، هنجارپذیری، پیوندهای کاری و حمایت اجتماعی در وضعیت متفاوتی قرار دارند.
تحلیل رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی روستاییان استان خوزستان با تأکید بر نقش میانجی گردشگری	Naeimi et al., (2018)	نتایج حاکی از آن دارد پایداری محیط زیست گردشگری اثر میانجی بر رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت روستاییان مورد مطالعه دارد.
بررسی و میزان سنجش میزان سرمایه اجتماعی در نواحی روستایی (دهستان قرق-شهرستان گرگان)	Dorskar and Vdaya(2018)	بیانگر رابطه همبستگی میان متغیرهای شرکت در کارهای گروهی، اعتقاد به کارهای گروهی، اعتماد به همسایگان و مسئولان در اجرای وظایف، عضویت در شبکه‌های اجتماعی، تمایل به فعالیت یکپارچه در چهارچوب سه مؤلفه اعتماد، مشارکت و انسجام اجتماعی در جامعه آماری مورد مطالعه است.
سنجش میزان تحرک اجتماعی مهاجرین روستا-شهری و ارتباط آن با سرمایه اجتماعی (مورد مطالعه: مهاجرین شهرهای یاسوج و مادوان)	„Mirfardi et al (2020)	نتیجه اینکه مهاجران روستا-شهری به ویژه مهاجران جوان با سرمایه اجتماعی و تحصیلات بالا از تحرک اجتماعی عمودی صعودی بیشتری برخوردارند.
نقش درآمد و سرمایه اجتماعی برای رفاه اروپاییان در بحران اقتصادی ۲۰۰۸	Sarracino and Piekalkiewicz (2021)	نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نقش درآمد و سرمایه‌های اجتماعی در رفاه اروپاییان اثرگذار است

مأخذ: یافته‌های پژوهش

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف از نوع کاربردی است که با شیوه توصیفی-تحلیلی به بررسی پارامترهای مورد بررسی پرداخته است. جامعه آماری پژوهش را کلیه خانوارهای روستایی دهستان کویر شهرستان خلیل‌آباد، که شامل ۱۸۸۳ خانوار است، تشکیل می‌دهند. با استفاده از فرمول کوکران (در سطح اطمینان ۹۵ درصد)، تعداد ۳۱۹ خانوار به‌عنوان خانوارهای نمونه پژوهش انتخاب شدند و بر اساس فرمول تخصیص متناسب تعداد حجم نمونه در هر روستا مشخص شد (جدول ۲).

جدول ۲. برآورد حجم نمونه به تفکیک روستاها

ردیف	نام روستا	تعداد خانوار	تعداد نمونه
۱	جعفرآباد	۴۵۵	۷۸
۲	سعدالدین	۶۱۱	۱۰۴
۳	شوراب	۲۷	۵
۴	مهدی‌آباد	۳۶۷	۶۳
۵	علی‌آبادشور	۱۰۵	۱۸
۶	کاهه	۲۹۸	۵۱

مأخذ: Statistical Center of Iran, 2016

در این تحقیق با تکیه بر منابع و مطالعات اسنادی و نیز مشاهدات اولیه صورت گرفته از منطقه مورد مطالعه، برای جمع‌آوری داده‌های میدانی از ابزار پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شد. این پرسش‌نامه با استفاده از شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و معیارهای تحقیق به‌صورت طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت تهیه شد که در دو بخش سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳. شاخص‌های مورد مطالعه در بخش

بخش	مؤلفه‌ها	گویه‌ها
سرمایه اجتماعی	اعتماد	اعتماد روستاییان به نهادهای دولتی، اعتماد به افراد غریبه مقیم روستا، اعتماد به مسافران روستا، اعتماد روستاییان به دهیار و شوراها در روستا، اعتماد به مراکز خدمات روستایی، اعتماد به تعاونی‌ها، اعتماد به نهادهای اجتماعی (بسج، هیئت امنای مسجد و غیره)
	مشارکت	مشارکت در امور روستا، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، مشارکت در اجراء، مشارکت در مراسمات اجتماعی و مذهبی، مشارکت با دهیاری و شورای روستا، مشارکت در زمینه‌های مالی، مشارکت در انتخابات و راهپیمایی، مشارکت داوطلبانه در کارهای عمرانی
	انسجام	تعاملات روستاییان با یکدیگر، وضعیت درگیری و نزاع در روستا، وجود گردهمایی برای حل مشکلات در روستا، از بین رفتن ارزش‌های مشترک روستا مثل ساده‌زیستی، حس وطن‌دوستی، طایفه‌ای بودن ازدواج، مساعدت به اهالی روستا بدون چشم‌داشت، جمع‌آوری زباله به صورت داوطلبانه
کیفیت زندگی	شبکه‌ها و روابط اجتماعی	رابطه دوستانه با اعضای خانواده، رفت و آمد با خویشاوندان، حضور در بازار جهت خرید، رفت و آمد با دوستان، حضور در مسابقات ورزشی، تقویت نهادهای محلی
	اقتصادی	آینده شغلی و پیشرفت شغلی، میزان اشتغال در سطح روستا، ایجاد فرصت‌های جدید شغلی، میزان درآمد خانوار، میزان پس‌انداز، توانایی تأمین هزینه‌های زندگی
	اجتماعی	دسترسی به امکانات آموزشی - بهداشتی، میزان تعاملات ساکنان روستایی با مدیران روستایی، میزان احساس امنیت در روستا، میزان همبستگی و انسجام میان ساکنین روستا، رضایت از فضاهای اجتماعی
زیست محیطی	کالبدی - فیزیکی	همکاری در دسترسی به آب برای فعالیت‌های کشاورزی، مشارکت روستاییان در دسترسی به اراضی با کیفیت، تعامل با دهیار در ایجاد مکانی مناسب برای مدیریت پسماندها
		کیفیت راه‌های ارتباطی، کیفیت معابر روستا، دسترسی به وسایل حمل و نقل، نوساز بودن مسکن

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در مرحله بعدی برای افزایش روایی تحقیق، از روش روایی محتوایی و صوری استفاده شد که این مرحله با قضاوت متخصصان (اساتید دانشگاه) درباره سؤال‌های تحقیق تأیید شد. سپس برای تعیین پایایی پرسش‌نامه، تعداد ۲۰ پرسش‌نامه به صورت نمونه تکمیل شد. پس از تکمیل و وارد کردن آن‌ها در نرم‌افزار SPSS ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد و مقدار آن برای بخش کیفیت زندگی ۰/۷۷ و برای بخش سرمایه اجتماعی روستایی ۰/۸۷ به دست آمد. با توجه به اینکه مقدار آلفا بیشتر از ۰/۷۰ است، بنابراین می‌توان گفت ابزار تحقیق از پایایی بسیار مناسبی برخوردار است و گویه‌های تحقیق (پرسش‌نامه) دارای همبستگی درونی بالایی هستند.

در نهایت، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و روش تصمیم‌گیری چند شاخصه کوپراس و سار انجام شده است. مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره مجموعه‌ای از روش‌هایی هستند که به تصمیم‌گیرندگان اجازه می‌دهد تا با در نظر گرفتن مجموعه‌ای از معیارهای اغلب متضاد، به انتخاب، رتبه‌بندی، ترتیب یا توصیف مجموعه‌ای از گزینه‌ها در فرآیند تصمیم‌گیری بپردازند (Shafie Sabet et al., 2016). لازم به ذکر است که به منظور بررسی و تحلیل سرمایه‌های اجتماعی روستایی از روش کوپراس استفاده شد.

روش رتبه‌بندی کوپراس یکی از روش‌های تصمیم‌گیری است که برای اولویت‌بندی یا رتبه‌بندی گزینه‌های گوناگون به کار می‌رود و برای این منظور از وزن معیارها استفاده می‌کند. این روش برای ارزیابی ارزش هر دو معیار کمینه و بیشینه به کار می‌رود و تأثیر معیارهای کمینه و بیشینه بر روی ارزیابی نتایج به صورت جداگانه در نظر گرفته می‌شود (Qader Marzi and Bahmani, 2020). همچنین برای تحلیل وضعیت روستاها بر اساس میزان کیفیت زندگی از روش سار استفاده شد. همانند بسیاری از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، روش رتبه‌بندی تجمعی ساده بر پایه رتبه‌بندی گزینه با توجه به هر معیار است. در این روش به استاندارد کردن داده‌ها نیازی نیست، زیرا اساس کار بر مبنای رتبه‌های اختصاص داده شده به هریک از گزینه‌ها است. همچنین در این روش ترتیب صعودی و نزولی رتبه می‌تواند تعریف شده باشد و منجر به نتایج یکسانی در ترتیب رتبه نهایی شود. طبق این مدل، ارزش حاصل از مجموع شاخص‌ها برتری هر گزینه را در مقایسه با سایر گزینه‌ها نشان می‌دهد (Ghaderi and Yousefian Nazer, 2020).

به منظور بررسی معنی‌داری وجود تفاوت در میانگین شاخص‌های سرمایه‌های اجتماعی روستایی با عدد میانگین طیف لیکرت پنج گزینه‌ای، از آزمون t استفاده شد. همچنین برای بررسی رابطه بین دو متغیر سرمایه‌های اجتماعی و کیفیت زندگی از نظر جهت و شدت رابطه، از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شد. ارزیابی میزان تأثیر سرمایه اجتماعی روستایی از شاخص‌های موبوط با استفاده از رگرسیون گام به گام انجام شد. افزون بر این، به منظور ارزیابی میزان اثرپذیری کیفیت زندگی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی، از رگرسیون گام به گام استفاده شد.

قلمرو محدوده مورد مطالعه

دهستان کویر یکی از دهستان‌های شهرستان خلیل‌آباد واقع در استان خراسان رضوی است، این دهستان در ۵۸ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار مبدأ و ۳۵ درجه و ۱۵ دقیقه عرض

جدول ۴. مشخصات جمعیتی منطقه مورد مطالعه

جنست	فراوانی	درصد	گروه سنی	فراوانی	درصد	تحصیلات	فراوانی	درصد
			۲۰-۳۰	۵۵	۱۳/۸	ابتدایی	۱۴	۳/۴
			۳۱-۴۰	۱۰۸	۳۷/۴	دیپلم	۱۳۳	۴۴/۱
مرد	۲۵۰	۷۴/۰۳	۴۱-۵۰	۱۲۵	۴۱/۳	لیسانس	۹۰	۲۹/۲
			۵۱-۶۰	۲۰	۶/۱	فوق لیسانس	۵۷	۱۴/۹
			بالتر از ۶۰	۱۱	۱/۴	دکتری	۲۵	۸/۴
زن	۶۹	۲۵/۰۷						
جمع	۳۱۹	۱۰۰	جمع	۳۱۹	۱۰۰	جمع	۳۱۹	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بررسی وضعیت شاخص‌های مرتبط با بررسی و ارزیابی سرمایه اجتماعی خانوار نمونه مؤید آن است که اعتماد روستاییان به نهادهای دولتی با میانگین ۳/۹۷ و ضریب تغییرات ۰/۷۵۸، مشارکت در مراسمات اجتماعی و مذهبی با میانگین ۳/۹۵ و با ضریب تغییرات ۰/۲۵۹، اعتماد به افراد غریبه مقیم روستا با میانگین ۳/۹۱ و با ضریب تغییرات ۰/۳۸۶ به ترتیب دارای بالاترین میانگین در سطح محدوده مورد مطالعه هستند و مساعدت به اهالی روستا بدون چشم‌داشت با میانگین ۱/۸۶ و ضریب تغییرات ۱/۰۱۶ و کمک مالی به خویشاوندان با میانگین ۲/۰۲ و ضریب تغییرات ۰/۸۸۴ و وضعیت درگیری و نزاع در روستا با میانگین ۲/۵۵ و ضریب تغییرات ۰/۵۴۵ به ترتیب در پایین‌ترین اولویت‌بندی در این پژوهش قرار گرفتند (جدول ۵).

جدول ۵. وضعیت شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی در محدوده مورد مطالعه

ردیف	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	اولویت‌بندی
۱	اعتماد روستاییان به نهادهای دولتی	۳/۹۷	۰/۳۰۱	۰/۰۷۵۸	۱
۲	اعتماد به افراد غریبه مقیم روستا	۳/۹۱	۱/۵۱۲	۰/۳۸۶	۳
۳	اعتماد به مسافری روستا	۳/۹۰	۱/۱۶۱	۰/۲۹۷	۴
۴	اعتماد روستاییان به دهیاری	۳/۵۴	۱/۳۰۴	۰/۳۶۸	۹
۵	اعتماد به شوراهای روستا	۳/۲۲	۱/۴۶۵	۰/۴۵۳	۱۹
۶	اعتماد به مراکز خدمات روستایی	۲/۹۸	۱/۱۶۸	۰/۳۹۱	۲۳
۷	اعتماد به تعاونی‌ها	۳/۸۹	۱/۲۳۱	۰/۳۱۶	۵
۸	اعتماد به نهادهای اجتماعی (بسج، هیئت امنای مسجد و...)	۳/۵۳	۱/۶۲۱	۰/۴۵۹	۱۰
۹	مشارکت در امور روستا	۳/۲۸	۱/۳۳۸	۰/۴۰۷	۱۷
۱۰	مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها	۳/۱۲	۱/۳۸۱	۰/۴۲۱	۲۲
۱۱	مشارکت در اجرا	۲/۷۳	۱/۱۶۰	۰/۴۲۷	۲۴
۱۲	مشارکت در مراسمات اجتماعی و مذهبی	۳/۹۵	۱/۰۲۴	۰/۲۵۹	۲
۱۳	مشارکت با دهیاری و شوراهای روستا	۳/۷۰	۱/۱۷۳	۰/۳۱۷	۸
۱۴	مشارکت در زمینه‌های مالی	۳/۳۲	۱/۴۱۴	۰/۴۲۵	۱۵
۱۵	مشارکت در انتخابات و راهپیمایی‌ها	۲/۷۰	۱/۳۲۹	۰/۴۹۲	۲۵
۱۶	مشارکت داوطلبانه در کارهای عمرانی	۳/۷۳	۱/۰۵۴	۰/۲۸۲	۶
۱۷	تعاملات روستاییان با یکدیگر	۳/۲۰	۱/۳۱۸	۰/۴۱۱	۲۰
۱۸	وضعیت درگیری و نزاع در روستا	۲/۵۵	۱/۳۹۰	۰/۵۴۵	۲۶
۱۹	وجود گردهمایی برای حل مشکلات در روستا	۳/۳۴	۱/۲۳۰	۰/۳۶۶	۱۴
۲۰	از بین رفتن ارزش‌های مشترک روستا مثل ساده‌زیستی، حس وطن‌دوستی، طایفه‌ای بودن ازدواج	۳/۱۷	۰/۴۰۱	۰/۱۲۶	۲۱
۲۱	مساعادت به اهالی روستا بدون چشم‌داشت	۱/۸۶	۱/۸۹۱	۱/۰۱۶	۲۸
۲۲	جمع‌آوری زباله به صورت داوطلبانه	۳/۲۵	۱/۳۴۹	۰/۴۱۵	۱۸
۲۳	رابطه دوستانه با اعضای خانواده	۳/۷۲	۰/۷۸۹	۰/۲۱۲	۷
۲۴	کمک مالی به خویشاوندان	۲/۰۲	۱/۷۸۶	۰/۸۸۴	۲۷
۲۵	حضور در بازار جهت خرید	۳/۳۶	۱/۰۲۴	۰/۳۰۴	۱۳
۲۶	رفت و آمد با دوستان	۳/۳۰	۱/۳۹۰	۰/۴۲۱	۱۶
۲۷	حضور در مسابقات ورزشی	۳/۴۷	۰/۲۷۹	۰/۰۸۴	۱۱
۲۸	تقویت نهادهای محلی	۳/۴۱	۱/۰۵۴	۰/۳۰۹	۱۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای بررسی وضعیت سرمایه‌های اجتماعی روستایی در دهستان کویر از تکنیک کوپراس استفاده شد. بدین منظور، ابتدا شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی با استفاده از روش آنتروپی

شانون مورد سنجش و وزن دهی قرار گرفتند. روش آنتروپی شانون یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه برای محاسبه وزن معیارها است. در نهایت با استفاده از تکنیک کوپراس وضعیت سرمایه اجتماعی روستایی در روستاهای دهستان کویر با استفاده از این شاخص مشخص شد (جدول ۶). در این میان، یافته‌های تحقیق مؤید آن است که شاخص اعتماد با استفاده از تکنیک شانون بیشترین امتیاز (۰/۸۲۲۶) و شاخص شبکه محلی کمترین امتیاز (۰/۶۶۳۳) را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۶).

جدول ۶. وزن هریک از شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی با استفاده از روش آنتروپی شانون

ردیف	مؤلفه	وزن مؤلفه	Z
۱	اعتماد	۰/۸۲۲۶	-
۲	مشارکت	۰/۷۸۳۲	+
۳	انسجام	۰/۷۵۴۲	-
۴	شبکه محلی	۰/۶۶۳۳	+

مأخذ: یافته‌های پژوهش

گزینه‌ای که بهترین وضعیت را در مدل کوپراس به لحاظ معیارها داشته باشد، با بالاترین درجه اهمیت Nj مشخص می‌شود که برابر با ۱۰۰ درصد است. بر این اساس، روستای سعدالدین با Nj برابر با ۱۰۰ بهترین وضعیت را از لحاظ چهار شاخص پژوهش در زمینه سرمایه اجتماعی روستایی در بین روستاهای این دهستان داراست و روستای جعفرآباد با Nj برابر با ۹۸/۹۵ در رتبه دوم قرار دارد (جدول ۷).

جدول ۷. نتایج ارزیابی مدل کوپراس

رتبه	Nj	Qj	Sj^-	Sj^+	گزینه‌ها
۱	۱۰۰	۰/۷۲۲۵	-/۳۹۹۲	۰/۸۷۶۶	سعدالدین
۶	۷۰/۱۰	۰/۷۴۱۵	-/۲۱۴۷	۰/۷۴۶۴	کاهه
۳	۹۰/۹۱	۰/۷۵۸۲	-/۲۶۱۴	۰/۷۷۳۸	شورآباد
۴	۹۰/۸۱	۰/۷۸۴۱	-/۲۵۷۹	۰/۸۵۹۲	مهدی‌آباد
۵	۸۹/۵۵	۰/۷۷۸۶	-/۲۴۴۲	۰/۸۱۲۵	علی‌آباد شور
۲	۹۸/۹۵	۰/۸۲۱۲	-/۲۸۹۰	۰/۹۶۵۲	جعفرآباد

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت.....

شاخص‌های بخش کیفیت زندگی در ۱۸ گویه مورد بررسی قرار گرفت. بررسی وضعیت در خانوار نمونه مؤید آن است که ایجاد فرصت‌های شغلی جدید با میانگین ۴/۰۱ به ترتیب دارای بالاترین میانگین در سطح محدوده مورد مطالعه هستند و میزان تعاملات روستایی با مدیران روستایی با میانگین ۳/۲۵ در رتبه آخر قرار دارد (جدول ۸).

جدول ۸. وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در محدوده مورد مطالعه

ردیف	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	اولویت‌بندی
۱	آینده شغلی و پیشرفت شغلی	۳/۷۹	۰/۹۹۳	۰/۲۶۲	۷
۲	میزان اشتغال در سطح روستا	۳/۹۵	۰/۷۶۸	۰/۱۹۶	۳
۳	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	۴/۰۱	۰/۸۴۲	۰/۲۰۹	۱
۴	میزان درآمد خانوار	۳/۹۷	۰/۴۸۸	۰/۱۲۲	۲
۵	میزان پس‌انداز	۳/۸۴	۱/۳۵۳	۰/۳۵۲	۵
۶	توانایی هزینه‌های زندگی	۳/۹۰	۰/۷۹۱	۰/۲۰۲	۴
۷	دسترسی به امکانات آموزشی - بهداشتی	۳/۸۱	۰/۸۴۹	۰/۲۲۱	۶
۸	میزان تعاملات روستایی با مدیران روستایی	۳/۲۵	۱/۱۹۱	۰/۳۶۶	۱۸
۹	میزان احساس امنیت در روستا	۳/۳۰	۰/۷۳۵	۰/۲۲۲	۱۷
۱۰	میزان همبستگی و انسجام میان ساکنین روستا	۳/۷۰	۰/۸۶۹	۰/۲۳۴	۱۰
۱۱	رضایت از فضاهای اجتماعی	۳/۶۵	۰/۷۵۳	۰/۲۰۶	۱۲
۱۲	همکاری در دسترسی به آب برای فعالیت‌های کشاورزی	۳/۳۸	۰/۹۹۴	۰/۲۹۴	۱۵
۱۳	مشارکت روستاییان در دسترسی به اراضی باکیفیت	۳/۳۲	۱/۲۶۹	۰/۳۸۲	۱۶
۱۴	تعامل با دهیار در ایجاد مکانی مناسب برای مدیریت پسماندها	۳/۴۰	۰/۹۹۳	۰/۲۹۲	۱۴
۱۵	کیفیت راه‌های ارتباطی	۳/۷۷	۰/۷۵۱	۰/۱۹۹	۸
۱۶	کیفیت معابر روستا	۳/۵۸	۰/۷۳۶	۰/۲۰۵	۱۳
۱۷	دسترسی به وسایل حمل و نقل عمومی	۳/۷۵	۰/۷۹۳	۰/۲۱۱	۹
۱۸	نوساز بودن مسکن	۳/۶۶	۰/۸۹۹	۰/۲۴۵	۱۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای طبقه‌بندی روستاها از نظر کیفیت زندگی از مدل سار استفاده شد. همانند بسیاری از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، روش رتبه‌بندی تجمعی ساده (سار)^۱ بر پایه رتبه‌بندی گزینه‌ها با توجه به هر معیار است. در این روش به استاندارد کردن داده‌ها نیازی نیست، زیرا اساس کار بر مبنای

1. Simple Cumulative Ranking (SAR)

رتبه‌های اختصاص داده شده به هریک از گزینه‌ها است. در این میان، ماتریس گزینه معیار در مدل سار ابتدا باید نرمال شود (جدول ۹).

جدول ۹. ماتریس نرمال وزنی داده‌های تصمیم‌گیری تحلیل میزان کیفیت زندگی روستاها

اقتصادی	اجتماعی	زیست محیطی	کالبدی- فیزیکی	
۰/۵۸	۰/۶۹	۱/۱۷۵	۰/۹۷	سعدالدین
۰/۱۸	۰/۱۵	۰/۱۲۰	۰/۹۱	کاهه
۰/۴۳۵	۰/۴۶	۰/۴۷	۰/۷۷۶	شورآباد
۰/۱۴۵	۰/۹۲	۰/۹۴	۰/۳۸۸	مهدی آباد
۰/۲۹	۰/۲۳	۰/۲۳۵	۰/۱۹۴	علی آباد شور
۰/۷۲۵	۱/۱۵	۰/۷۰۵	۰/۵۸۲	جعفرآباد

مأخذ: یافته‌های پژوهش

روستای سعدالدین در بین سایر روستاهای دهستان کویر با توجه به مدل سار از لحاظ کیفیت زندگی در رتبه اول و بعد از آن روستای جعفرآباد در رتبه دوم قرار دارد. همچنین، روستای کاهه در آخرین رده از کیفیت زندگی قرار دارد. نتایج حاصل از رتبه‌بندی مدل سار (رتبه‌بندی روستاها از لحاظ کیفیت زندگی) و مدل کوپراس (رتبه‌بندی روستاها از نظر شاخص‌های سرمایه‌اجتماعی روستایی) کاملاً با هم مطابقت دارد و روستای سعدالدین هم از لحاظ شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی و هم از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی در رتبه اول قرار گرفته است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰ - نتایج ارزیابی مدل سار

اولویت	امتیاز نهایی	مجموع امتیازات گزینه‌ها	
۱	۰/۸۰۰۶	۴/۰۰۳	سعدالدین
۶	۰/۲۰۴۱	۰/۲۷۲	کاهه
۳	۰/۵۸۵	۲/۹۲۵	شورآباد
۴	۰/۵۵۷	۲/۷۸۵	مهدی آباد
۵	۰/۳۸۵۸	۱/۹۲۹	علی آباد شور
۲	۰/۶۷۱۶	۳/۳۵۸	جعفرآباد

مأخذ: یافته‌های پژوهش

به منظور سنجش و تحلیل شاخص‌های سرمایه‌های اجتماعی روستایی، میانگین چهار شاخص پژوهش محاسبه شد که با توجه به طیف لیکرت پنج گزینه‌ای، با عدد میانگین مقایسه شد. میانگین

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت.....

همه شاخص‌ها بالاتر از حد متوسط ارزیابی شدند. میانگین سطح سرمایه اجتماعی روستایی عدد ۳/۵۶ و با توجه به شاخص‌های کیفیت زندگی، میانگین سطح کیفیت زندگی ۳/۹۱ به دست آمد. با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای، معنی‌داری شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی و کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفت (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای مؤلفه‌های پژوهش

مطلوب عددی مورد آزمون = ۳					مؤلفه
فاصله اطمینان ۹۵ درصد		تفاوت میانگین	سطح معناداری	آزمون t	
حد پایین	حد بالا				
۰/۷۰۰۶	۰/۹۶۴۴	۰/۹۲۰	۰/۰۰۰	۱۴/۵۵	کیفیت زندگی
۰/۴۰۶۳	۰/۵۹۳۱	۰/۶۳۹	۰/۰۰۰	۱۲/۰۹	سرمایه اجتماعی روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای بررسی رابطه بین دو متغیر سرمایه‌های اجتماعی و کیفیت زندگی از نظر جهت و شدت رابطه، از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شد. ضریب همبستگی بین دو متغیر فوق ۰/۸۱ به دست آمد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود رابطه مثبت و مستقیم تأیید شد. ارزیابی میزان تأثیر سرمایه اجتماعی روستایی از شاخص‌های مویوط با استفاده از رگرسیون گام به گام انجام شد که نتایج در جدول ۱۲ ارائه شده است. با توجه به نتایج، مقدار ضریب شاخص اعتماد با ۰/۴۳، مشارکت با ۰/۳۸، انسجام با ۰/۳۴ و در نهایت شبکه محلی با ۰/۳ به ترتیب بیشترین اهمیت را در افزایش سطح سرمایه اجتماعی روستایی در روستاها دارد.

جدول ۱۲. نتیجه برآورد الگوی عوامل مؤثر بر سطح سرمایه اجتماعی (رگرسیون گام به گام)

متغیر	ضریب (B)	ضریب استاندارد (B)	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی‌داری
ضریب ثابت	۴۵/۷۵				
اعتماد	۰/۸۸	۰/۴۳	۰/۴۱	۲۱/۲	۰/۰۰۰
مشارکت	۱/۱۴	۰/۳۸	۰/۵۲	۱۷	۰/۰۰۰
انسجام	۱/۵	۰/۳۴	۰/۴۲	۲۳/۱۱	۰/۰۰۰
شبکه و روابط اجتماعی	۰/۶۹	۰/۳	۰/۵۱	۱۵/۸۶	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

ارزیابی میزان تأثیر کیفیت زندگی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی با استفاده از رگرسیون گام به گام انجام شد (جدول ۱۳). نتایج نشان داد که هر چهار زیرمقیاس اعتماد، مشارکت، انسجام، شبکه و روابط اجتماعی تأثیر معناداری بر کیفیت زندگی دارند.

جدول ۱۳. نتیجه برآورد الگوی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی (رگرسیون گام به گام)

متغیر	ضریب (B)	ضریب استاندارد (β)	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی‌داری
ضریب ثابت	۴۲/۸۲	۳۷/۲۲	-	-/۲۹	۰/۶۹
اعتماد	۰/۵۴	۰/۴۸	۰/۴۱	۱/۱۳	۰/۱۵
مشارکت	۱/۲۱	۰/۶۵	۰/۳۷	۱/۲۶	۰/۳۸
انسجام	۱/۴۱	۰/۴	۰/۳۱	۲/۳۶	۰/۵۲
شبکه و روابط اجتماعی	۰/۴۲	۰/۶۹	۰/۲۸	۲/۱۴	۰/۲۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه گیری و پیشنهادها

امروزه هدف توسعه روستایی ساختن زندگی بهتر و با کیفیت‌تر برای خانوارهای روستایی است. آینده زندگی انسان نیز متکی بر درک بهتر عواملی خواهد بود که بر این فرایند تأثیرگذار هستند. بخشی از این عوامل به چگونگی ارتباط ما با گروه‌ها و نهادهای رسمی و غیررسمی مربوط می‌شود که از آن تحت عنوان سرمایه اجتماعی به عنوان حلقه مفقوده برای کیفیت زندگی بهتر خانوارهای روستایی یاد می‌شود. سرمایه اجتماعی به دلیل غنی‌سازی کنش‌های اجتماعی میان افراد جامعه موجب بالا رفتن سطح همکاری و مشارکت از یک سو و از سوی دیگر، بالا رفتن نظارت و پیگیری عمومی روستا می‌شود که به مرور زمینه‌ساز زندگی باکیفیت برای خانوارهای روستایی می‌شود. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی و ارزیابی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی در دهستان کویر انجام شده است. از نتایج حاصل از تحلیل‌های آماری تحقیق می‌توان استنباط نمود که سرمایه اجتماعی روستایی در زمینه مؤلفه‌های مورد استفاده می‌تواند پیامدهای مثبتی را در پی داشته باشد و موجب شود تا خانوارهای روستایی به میزان زیادی از نظر کیفیت زندگی ارتقاء پیدا کنند. از این رو یافته‌های تحقیق با پژوهش غیاثوند (Ghiasvand, 2009) همسو است چراکه آن‌ها هم اعتقاد دارند با افزایش سطح سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی خانوارها هم افزایش پیدا می‌کند. جهت تحلیل روستاها بر اساس میزان کیفیت زندگی سکونتگاه‌ها از مدل سار استفاده شد. بر اساس نتایج مدل سار، روستای سعدالدین در بین روستاهای دهستان کویر از لحاظ کیفیت زندگی در رتبه اول و بعد از آن روستای جعفرآباد در رتبه دوم قرار دارد. همچنین، روستای کاهه در آخرین رده از کیفیت زندگی قرار دارد. نتایج حاصل از رتبه‌بندی مدل سار (رتبه‌بندی روستاها از لحاظ کیفیت زندگی) و مدل کوپراس (رتبه‌بندی روستاها از نظر شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستایی) کاملاً باهم مطابقت داشت و روستای سعدالدین هم از لحاظ شاخص‌های سرمایه

اجتماعی روستایی و هم از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی در رتبه اول قرار گرفته است. این بدان معناست که کیفیت زندگی در روستاهای دهستان کویر به شدت از سرمایه اجتماعی روستایی تبعیت می‌کند. پس از آگاهی و شناخت وضعیت موجود روستاهای دهستان کویر از نظر وضعیت سرمایه اجتماعی روستایی و کیفیت زندگی، برای آزمون رابطه بین این دو متغیر از نظر جهت و شدت رابطه، از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شد که با اطمینان ۹۹ درصد رابطه قوی، مثبت و مستقیمی وجود دارد، به طوری که ضریب همبستگی بین دو متغیر فوق ۰/۸۱ به دست آمد و با توجه به یافته‌ها می‌توان گفت که هرچه سرمایه اجتماعی روستایی وضعیت بهتری داشته باشد سطح کیفیت زندگی در روستاها افزایش پیدا می‌کند. از این رو، نتیجه این پژوهش با نتیجه مرادی و هزارجریبی (Moradi and Hezarjaribi, 2019) شفیع ثابت و همکاران (Shafie Sabet et al., 2016) همخوانی دارد. به هر حال، بر اساس جمع‌بندی نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌های خانوار، توجه به موارد زیر در جهت کیفیت زندگی بهتر خانوارهای روستایی دهستان کویر از طریق سرمایه‌های اجتماعی روستایی ضروری است:

- امروزه در کنار افزایش سرمایه‌های اجتماعی با یاری خود مردم و نهادهای محلی (دهیاری‌ها، شورای اسلامی و خبرنگان محلی مثل ریش‌سفیدان و پیشکسوتان)، نقش و عملکرد دولت نمی‌تواند بی‌تأثیر باشد. در این میان، دولت به نوعی می‌تواند تسهیلگر در این زمینه باشد. به عنوان مثال با توجه به اینکه سطح تحصیلات در مناطق روستایی به خصوص مناطق روستایی دهستان کویر پایین است با تقویت امکانات آموزشی و فرهنگی (ایجاد خانه ترویج، ایجاد خانه فرهنگ و ایجاد کتابخانه) می‌تواند در این دهستان مورد توجه قرار گیرد.
- تقویت حس انسجام اجتماعی و شبکه محلی میان خانوارهای روستایی از طریق ایجاد گردهمایی‌ها (اعیاد، جشن‌ها و ...)
- مهم تلقی شدن سرمایه‌های اجتماعی روستایی توسط سازمان‌های ذی‌ربط توسعه روستا، در جهت بهبود کیفیت زندگی ساکنین روستایی
- گسترش فرهنگ اعتماد در بین خانوارهای روستایی و کمک به همدیگر
- مسئولین و سازمان‌های ذی‌ربط مرتبط با مناطق روستایی، در جهت مطلوب نگهداشتن شاخص‌های سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام، شبکه‌ها و روابط اجتماعی) در سطح بالا حداکثر تلاش خود را بکنند. چراکه از این طریق می‌توانند توسعه روستایی را برای منطقه

خود به ارمغان بیاورند و وقتی توسعه روستایی ایجاد شوند کیفیت زندگی در سطح مطلوبی به وجود خواهد آمد.

منابع

1. Afshani, A. and Kebriaei, S. (2020). Investigating the relationship between social capital and social pessimism among the citizens of Yazd *Journal of Social Capital Management*, 7(4): 535-565.
2. Ahmadi, S., Mirfardi, A. and Ebtokari, M. (2013). Investigating the impact of social capital on the quality of life of Yasuj citizens. *Socio-Cultural Strategies*, 2(6): 135-157. (Persian)
3. Ahmadpour, M., Jafarinia, G. and Gaslarzadeh, H. (2020). The study of the relationship between the environmental consequences of oil and gas industry and the quality of life of citizens in the South Pars Basin. *Quarterly Journal of Scientific-Research and Urban Planning*, 11(40):107-122. (Persian)
4. Ahmadvand, M., Hedayatinia, S. and Abdollahi, K. (2012). Investigating the impact of welfare and social capital on quality of life in rural areas of Boyer-Ahmad county. *Journal of Rural Research and Planning*, 1(2): 89-112 (Persian)
5. Naghdi, A. and Babaie, H. (2015). A review of indicators and components of quality of urban life (case study of Hamadan). *Quarterly Journal of Urban Management Studies*, 7(23): 1-14. (Persian)
6. Bahrami, R. (2018). Assessing the effects of social capital on rural development (Case: Sanandaj rural districts). *Journal of Planning and Human Settlement Studies*, 13(3): 715-728. (Persian)
7. Barghi, H. Afsharipour, A. Noori, M., Razmpouri, A.A. and Olfati, H. (2017). Assessment and evaluation of quality of life indicators in Kerman using route analysis. *Quarterly Journal of Geographical Space*, 17(60): 1-19. (Persian)
8. Bellwood-Howard, I., Ansah, I.G.K., Donkoh, S.A. and Korbéogo, G. (2021). Managing seasonality in west african informal urban vegetable markets: The role of household relations. *Journal of International Development*, 33(5): 874-893.
9. Bourdieu, P. and Passeron, J. (1997). *Reproduction in education: Society and culture*. London: Sage Publications.
10. Burnette, D., Ye, X., Cheng, Z. and Ruan, H. (2021). Living alone, social cohesion, and quality of life among older adults in rural and urban China: A conditional process analysis. *International Psychogeriatrics*, 33(5):469-479.

11. Coleman, J.S. Bordeaux, P. Portes, A. Class, W. Fukuyama, F. Putnam, E. and Volcock, A. (2005). *Social Capital, Trust, Democracy and Development*, translated by Afshin Khakbaz and Hassan Pouyan. Tehran: Shirazeh Publications.
12. Cramer, V., Torgersen, S. and Kringlen, E. (2004). Quality of life in a city: The effect of population density. *Social Indicators Research*, 69(1): 103-116.
13. Cuadrado-Ballesteros, B. Garcia-Sanchez, I. M. and Prado-Lorenzo, J. M. (2012). Effects of different modes of local public services delivery on quality of life in Spain. *Journal of Cleaner Production*, 37, 68-81.
14. Darvishi, M.R., Ghaedi, M.R. Keshishian Sirki, G. and Tohidfam, M. (2020). Sustainable urban development based on social capital and public trust indicators, case study: District 2, Tehran. *Journal of Urban Planning Research*, 11(40): 201-216. (Persian)
15. Das, D. (2008). Urban quality of life: A case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88: 297-310.
16. Dorostkar, A. Saberi, H. and Bagheri, N. (2019). Presenting structural models of social participation based on self-efficacy, social identity and resilience based on the mediating role of hope. *Journal of Mashhad University of Medical Sciences*, 62: 495-502.
17. Einali, J., Farahani, H., and Roumiyani, A. (2013). Assessing the role of social capital in the development of rural tourism with emphasis on second homes: Hesar Valiasr county, Boeinzahra township. *Quarterly Journal of Tourism Planning and Development*, 2(6): 52-74. (Persian)
18. Esmaeilzadeh, H., Salehpour, Sh. and Esmaeilzadeh, Y. (2016). Analysis quality of urban life and its relationship with the participation of citizens in urban affairs in the case of Nagadeh. *Quarterly Journal of Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 5(17): 227-246. (Persian)
19. Fiyld, J. (2003). *Social capital*, Translate by Asgharpour. A: Ferdowsi university press.
20. Ghaderi, A. A. and Yousefian Nazer, H. A. (2020). Prediction of Evaporation Changes in Sistan Half Well Reservoirs Using Stochastic Simulation Models. *Journal of Geography and Development*, 15(58): 238-225. (Persian)
21. Ghanbari, A. Sultanzadeh, A. and Siddiq, M. (2013). A comparative study of urban quality of life in villages integrated with designed nuclei (Case study: Tabriz). *Urban Sociological Studies*, 3(7): 167-192(Persian)
22. Ghiasvand, E. (2009). The impact of social capital on the quality of life of urban residents. *Consulting Engineering Quarterly*, 45: 22-27. (Persian)

23. Ghorbani, M., Salari, F. and Khorasani, M. (2015). Rural social capital analysis members of rural micro credit funds Case: Bastaq village in Sarayan city. *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development*, 5(15): 125-146. (Persian)
24. Giddens, A. (2003). *Sociology*, Translated by Chavoshian. H. and Sabouri. Tehran: Ney Publication. (Persian)
25. El Din, H.S., Shalaby, A., and Farouh, H.E. (2013). Principles of urban quality of life for a neighborhood. *HBRC journal*, 9: 86-92.
26. Heinze, R. G. and Strünck, C. (2000). 14 Social Service Delivery by Private and Voluntary Organisations in Germany. *Comparing Public Sector reform in Britain and Germany: key traditions and trends of modernisation*.
27. Misztal, B. A. (2000). *Informality: social theory and contemporary practice*: Routledge, London.
28. Mokhtari, M. and Nazari, J. (2010). *Sociology of quality of life*. Tehran: Jameeshenasan. (Persian)
29. Moradi, S. and Hezarjaribi, J. (2019). The Study of Effective Factors and Strategies for Improve Happiness in Illam. *Journal of Applied Sociology*, 30(73):39-72. (Persian)
30. MotafakerAzad, M. Karimi, Z. Sadeghi, K., Ranjpour, R. and Rousta, Z. (2016). Investigating the effect of rural social capital on labor productivity in Iran. *Iranian Journal of Applied Economic Studies*, 5(17): 109-129 (Persian)
31. Mousavi, M.S., Izadi, A., Alavizadeh, S.A.M. and Esmailpour, A.M. (2019). Effective barriers to the social participation of villagers in development projects (Case study: North Banajavi village). *Quarterly Journal of Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 9(31): 53-72. (Persian)
32. Naderi Bani, R. Arab Salehi, M. and Kazemi, I. (2019). Discovering the anomalies of asset pricing at the company level. *Journal of Financial Accounting*, 11(42): 52-74. (Persian)
33. Naeimi, A. Rezaei, R. and Musaypour, S.K. (2018). Analysis of the relationship between social capital and quality of life of villagers in Khuzestan province with emphasis on the role of tourism Mediation. *Journal of Social Capital Management*, 5(4): 523-552. (Persian)
34. Pacione, M. (2003). Urban environmental quality and human wellbeing-a social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65: 19-30.
35. Faria, P.A.M., Ferreira, F.A.F. Jalali, M.S., Bento, P. and Antonio, N.J.S. (2018). Combining cognitive mapping and MCDA for improving quality of life in urban areas. *Cities*, 78:116-127.

36. Polukhina, M.G., Lidinfa, E.P., Rudakova, O.V. and Baranova, S.V. (2021). The results of an empirical survey of villagers' satisfaction with living conditions. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 205: 777-789.
37. Pourahmad, A. and Zarie, J. (2015). Assessing the quality of life in the area of urban worn-out tissue (Case study: District 9 of Tehran). *Journal of Urban Research and Planning*, 6(21): 1-18. (Persian)
38. Putnam, R. (1993). *The prosperous community: social capitals and public life*: The American Prospect.
39. Qader Marzi, H. and Bahmani, A. (2020). Analysis and evaluation of dimensions and indicators of rural housing poverty using Coopras method (Case study: western provinces of the country). *Quarterly Journal of Parliament and Strategy*, 27(103): 133-169. (Persian)
40. Rastegar, M. Hatami, H. and Mirjafari, R. (2017). Role of social capital in improving the quality of life and social justice in Mashhad, Iran. *Sustainable cities and society*, 34: 109-113. (Persian)
41. *Rural Development Reports* (2016). Jihad-e-Agriculture Organization of Keshavarzi of Khalilabad city. (Persian).
42. Shafie Sabet, N. Doosti, B. and Ghorbani, M. (2016). Assessing vulnerability of rural settlements to drought phenomenon using Kupros multi-criteria decision-making model (Case study: Delfan county). *Quarterly Journal of Natural Geography*, 9(31): 119-134. (Persian)
43. Shamai, A., Pourmohammadi, F., and Zanghane, A. (2017). Assessing the quality of life in urban areas (Case study: District 11 of Tehran municipality, Journal of Geography and Urban Planning Research. *Journal of Geography and Urban Planning Research*, 5(3): 357-379. (Persian)
44. Abolhasan Tanhaei, H., and Hazrati Someeh, Z. (2009). A theoretical study of social capital researches in the Iranian society. *Behavioral Sciences*, 1(1): 29-52.
45. Statistical Center of Iran (2016). Survey and analysis of demographic characteristics of the country and provinces based on the general population and housing census 2016. Available at: www.amar.org.ir. (Persian)

